

EERSTE RAPPORT:

Surinaamse burgers vinden democratie belangrijk, maar zijn teleurgesteld over de democratie in Suriname

Universiteit Leiden

Honorata Mazepus & Wouter Veenendaal (Universiteit Leiden)
Sharda Ganga & Rayah Bhattacharji (Stichting Projekta)

December 2022

In dit eerste rapport geven wij een korte beschrijving van de voorlopige resultaten van het opinieonderzoek over politiek en democratie dat in de herfst van 2022 in opdracht van de Universiteit Leiden en Stichting Projekta in Suriname is uitgevoerd. Het rapport is een *preview* van een uitgebreider eindrapport waarin wij later een compleet overzicht van de resultaten van het onderzoek zullen geven.

Doelen onderzoek en steekproef

Het opinieonderzoek werd georganiseerd in de context van het onderzoeksproject *Keeping the Powerful in Check: From Small Communities to Large States*, dat wordt gefinancierd door een Snouck Hurgronje-subsidie van het Leids Universitair Fonds (LUF). Doel van dit onderzoeksproject is om de effecten van schaal op het functioneren van democratische controlemechanismen (*checks & balances*) in zowel jonge als oudere democratieën te onderzoeken. Het project bestaat uit drie deelprojecten met elk een andere focus, maar landen die centraal staan zijn Nederland, Polen, Suriname en de Verenigde Staten. Suriname werd geselecteerd vanwege de kleinschaligheid en de relatief jonge democratie in dit land.

Het opinieonderzoek in Suriname is georganiseerd in samenwerking met Stichting Projekta, een Surinaamse organisatie die zich richt op het snijvlak van mensenrechten, democratie en goed bestuur, met een bijzondere focus op vrouwenrechten en gendergelijkheid. Projekta speelde een belangrijke rol bij het opstellen van de vragenlijst en het aanpassen van de vragenlijst aan de Surinaamse context. Ook vroeg Projekta offertes aan bij diverse lokale onderzoeksbureaus; Projekta en het Leids onderzoeksteam selecteerden uiteindelijk DOOR Advisory om het veldwerk van het opinieonderzoek in goede banen te leiden.

Het opinieonderzoek werd in september en oktober 2022 uitgevoerd door middel van persoonlijke interviews met respondenten. Veertien interviewers werden gerekruteerd door DOOR Advisory, en het veldwerk werd ook vanuit DOOR gecoördineerd. In augustus 2022 werd door Dr. Veenendaal in Paramaribo een eerste interviewtraining voor alle interviewers verzorgd; later verzorgde DOOR nog enkele aanvullende interviewtrainingen. De interviews werden afgenomen met behulp van iPads waarop digitale vragenlijsten stonden die in het softwareprogramma Qualtrics waren geprogrammeerd. De door respondenten gegeven antwoorden werden door de interviewers in Qualtrics verwerkt.

Het opinieonderzoek vond plaats in drie van de tien Surinaamse districten: Paramaribo, Wanica en Para. Vanwege financiële en logistieke beperkingen konden in de andere zeven districten geen interviews worden afgenomen. Onze resultaten zijn dus representatief voor de drie districten waarin wel interviews afgenomen werden; deze districten vertegenwoordigen samen meer dan 70% van de Surinaamse bevolking (zie tabel 1). Zij bieden bovendien voldoende diversiteit in respondenten om als representatief voor de gehele Surinaamse bevolking te mogen worden verondersteld.

Tabel 1: Districten waarin interviews gehouden werden

District	Bevolking (census 2012)	Respondenten benaderd	Interviews
Paramaribo	241.000 (44,5%)	1.220	426
Wanica	118.000 (21,8%)	880	401
Para	25.000 (4,6%)	618	395
Totaal	384.000 (70,9%)	2.718	1.220

Respondenten werden geselecteerd door middel van een systematische gestratificeerde clustersteekproef op basis van adressen van kiesgerechtigden bij de laatste parlementsverkiezingen (25 mei 2020). Binnen elk ressort (onderdeel van een district) werden de straatnamen met de meeste kiesgerechtigden geselecteerd, die vervolgens door een interviewer werden bezocht. In deze straten werden vervolgens op systematische manier adressen geselecteerd waar gepoogd werd een interview af te nemen. Respondenten moesten de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt op het moment van het interview. De vragenlijst bestond uit vragen over de persoonlijke kenmerken van respondenten, vragen over democratie en vertrouwen in politieke instituties, en tot slot een experiment met verschillende scenario's. De antwoorden op deze verschillende soorten vragen zullen we nu kort bespreken.

Kenmerken van de respondenten

Op basis van vragen naar de persoonlijke kenmerken van respondenten kunnen wij meer inzicht verkrijgen in de representativiteit van onze steekproef. Ten eerste over het geslacht van respondenten: 48% van de respondenten waren mannen, terwijl 52% vrouwen waren. Als het gaat om leeftijd, behoorde 38% van de respondenten binnen de leeftijdscategorie van 18-35 jaar; 31% binnen de leeftijdscategorie van 36-50 jaar, 24% binnen de

leeftijdscategorie van 51-65 jaar, en 8% van de respondenten was ouder dan 65 jaar. Op de vraag over het hoogst genoten opleidingsniveau, vinkte 44% van de respondenten voortgezet onderwijs op juniorenniveau (VOJ) aan, 30% voortgezet onderwijs op senioreniveau (VOS), 16% het basisonderwijs (GLO), en 10% HBO of universiteit. Wat inkomen betreft rapporteerde 24% een maandinkomen van minder dan 3.500 SRD; 26% een inkomen van 3.500 – 6.000 SRD; 19% een inkomen van 6.000 – 8.500 SRD; en 22% een inkomen van meer dan 8.500 SRD. De cijfers over geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en inkomen geven aan dat onze steekproef althans wat deze factoren betreft als redelijk representatief voor de gehele Surinaamse bevolking kan worden beschouwd.

Als het ging om etniciteit en stemgedrag bij de laatste algemene verkiezingen, kwam een verschil tussen onze steekproef en de laatste census (uit 2012) naar voren. De grootste groep respondenten gaf – mogelijk onder invloed van de formulering van de vraag – aan tot “geen” of een “andere of gemengde” etniciteit te behoren; beduidend meer dan in deze census, die echter al tien jaar geleden plaatsvond. Van de respondenten die wel een etnische zelfidentificatie gaf, zei 17,5% Creools te zijn, 14% Javaans, 13% Hindostaans, 12% Marron, en 11% Inheems. Vergeleken met de etnische samenstelling van de gehele Surinaamse bevolking lijken met name Inheemsen oververtegenwoordigd in onze steekproef, terwijl Hindostanen en Marrons ondervertegenwoordigd lijken te zijn. Echter, de grote groep respondenten die ‘geen’ of ‘anders of gemengd’ aangaf, noopt tot voorzichtigheid in het doen van uitspraken over de representativiteit van de steekproef qua etniciteit.

De mogelijke vertekening van de steekproef kwam ook terug in stemgedrag: 32% van de respondenten gaf aan bij de laatste verkiezingen op de NDP te hebben gestemd (deze partij behaalde landelijk 24% van de stemmen) en slechts 24% gaf aan VHP te hebben gestemd (deze partij behaalde landelijk 39% van de stemmen). De percentages voor de andere partijen (NPS 11%; ABOP 10%; PL 5%) kwamen wel goed overeen met de nationale verkiezingsuitslag.

De oververtegenwoordiging van Inheemsen en NDP-stemmers in de steekproef ten opzichte van nationale gegevens is hoogstwaarschijnlijk een effect van de relatieve oververtegenwoordiging van het district Para, waarin bijna evenveel respondenten werden geïnterviewd als in Paramaribo en Wanica. Dit was nodig om voor elk van de districten een representatieve steekproef te kunnen krijgen en daardoor ook uitspraken te kunnen doen op districtsniveau. Het is belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de in dit rapport gepresenteerde resultaten representatief zijn voor de drie districten waarin interviews zijn afgenomen, en dus niet noodzakelijk voor de gehele bevolking van Suriname. Bovendien is district Para binnen onze steekproef oververtegenwoordigd en district Paramaribo juist ondervertegenwoordigd (zie tabel 1).

Belangrijkste resultaten: vragen over democratie en vertrouwen in politieke instituties

Ons onderzoek laat als eerste zien dat een overgrote meerderheid van de respondenten (veel) belang hecht aan democratie, en ook aan democratische instituties en regels zoals vrije en eerlijke verkiezingen, een gelijke behandeling van alle burgers, een onafhankelijke rechterlijke macht, het recht van de politieke oppositie om de regering te bekritisieren, en het recht van burgers om te protesteren. Respondenten zijn het iets minder eens met de stelling dat democratie het beste politieke systeem is en dat de president maximaal twee termijnen aan de macht mag zijn, maar ook hier is desondanks een meerderheid van respondenten het eens met deze stellingen. Deze resultaten komen interessant genoeg overeen met de eerste resultaten van ons opinieonderzoek in Polen.

Gevraagd naar wat democratie volgens hen betekent, geven respondenten aan dat het gaat om vrije en eerlijke verkiezingen, gelijke rechten voor alle mensen, en een regering die zich aan wetten en regels moet houden. Een gelijke behandeling van mannen en vrouwen, de afwezigheid van grote verschillen tussen arme en rijke mensen, en een gelijke toegang van alle etnische groepen tot de macht worden als minder belangrijk voor democratie gezien. Een overgrote meerderheid van respondenten geeft aan het (zeer) belangrijk te vinden dat Suriname democratisch is.

Hoewel respondenten democratie dus duidelijk belangrijk vinden, zijn zij opmerkelijk negatief over de kwaliteit van de democratie in Suriname. Over de vraag of Suriname democratisch is zijn respondenten verdeeld, met een iets grotere groep die aangeeft dat dit niet zo is dan de groep die zegt dit wel te vinden. Het oordeel over vertrouwen in specifieke instituten laat een gemengd beeld zien, waarbij opvalt dat (partij-)politieke instituten zoals de president, de regering en het parlement een stuk minder vertrouwen genieten dan instituten die niet politiek (zouden moeten) zijn, zoals de rechterlijke macht, het leger en het onafhankelijk kiesbureau. Deze instituten scoren gemiddeld op vertrouwen, terwijl de 'politieke' instituten door respondenten weinig vertrouwd worden. Geen enkel instituut scoorde echter 'hoog' in vertrouwen.

Dit negatieve oordeel over democratie en politieke instituten vertaalt zich ook in een negatief oordeel over Surinaamse politici. Grote meerderheden van respondenten zijn het eens met de stellingen dat de meeste politici vooral aan zichzelf denken, vooral opkomen voor hun eigen etnische groep, en corrupt zijn. Daarentegen zijn grote meerderheden het oneens met de stellingen dat de meeste politici betrouwbaar zijn, opkomen voor het belang van hun kiezers, en werken voor het algemeen belang van Suriname. In de ogen van de meeste respondenten lijken de Surinaamse partijen erg op elkaar. Uit opinieonderzoek in andere democratieën blijkt ook dat mensen vaak negatief oordelen over politici, maar het oordeel van de Surinaamse respondenten valt wel bijzonder negatief uit, en beduidend negatiever dan bijvoorbeeld in Nederland of op de voormalige Nederlandse Antillen.

Resultaten experiment met scenario's: wat vergroot de legitimiteit van politici?

Naast reguliere vragen bevatte dit onderzoek ook een experiment met verschillende scenario's (zie een voorbeeldscenario hieronder). Elke respondent kreeg willekeurig een van negen verschillende scenario's te horen. Alle scenario's ging over een Surinaamse politicus van 53 jaar oud die de laatste twee jaar in een regering had gezeten. In sommige scenario's was de politicus van de partij die eerder door de respondent als favoriete partij was aangemerkt; in andere scenario's was de politicus van de minst favoriete partij van de respondent. Vervolgens was er variatie tussen de scenario's in het gedrag van politicus: in sommige scenario's zorgde de politicus ervoor dat meer Surinamers grond konden krijgen ongeacht hun politieke voorkeur, in andere scenario's gaf de politicus grond aan zijn eigen familieleden en vrienden of aan personen waar de respondent goed mee is, en er waren scenario's waarin de politicus eerlijk grond verdeelde, maar daarnaast ook grond gaf aan familieleden en vrienden. Tot slot was er ook nog een scenario waarin de politicus het recht van mensen om kritiek te uiten op de regering beperkte. Na het voorlezen van de scenario's werden respondenten gevraagd aan te geven hoe legitiem ze deze politicus vonden (dat wil zeggen: in hoeverre ze politicus zouden vertrouwen, hoeveel respect ze voor de politicus zouden hebben, en of ze op de politicus zouden stemmen).

Voorbeeldscenario: een eerlijke politicus van de favoriete partij

Stel u voor dat een politicus van de [meest favoriete partij van deelnemer] mee wil doen aan de nationale parlementsverkiezingen (voor DNA).

Deze politicus is 53 jaar oud en hij is al tien jaar actief in de Surinaamse politiek. In de afgelopen twee jaar was hij minister in de regering.

Deze minister heeft ervoor gezorgd dat meer Surinamers - ongeacht hun partijvoorkeur - een stuk grond konden krijgen.

De politicus voert op dit moment campagne en praat met kiezers over zijn plannen.

De resultaten van dit experiment laten een aantal interessante patronen zien. Uit het experiment blijkt ten eerste zeer duidelijk dat kiezers een politicus die op een eerlijke manier grond verdeelt (dus aan alle Surinamers ongeacht hun politieke voorkeur) de meeste steun of legitimiteit onder respondenten geniet. Ten tweede blijkt dat respondenten oneerlijk gedrag van de politicus (zoals het bevoordelen van vrienden of familieleden, of het beperken van het recht van mensen om kritiek te uiten op de regering) wel kunnen vergeven, als de politicus daarnaast ook op een eerlijke manier grond verdeelt. Een politicus die alleen grond verdeelt aan eigen familie en vrienden heeft weinig steun onder de respondenten.

De politieke partij waar de politicus volgens het scenario toe behoorde blijkt ook een belangrijk effect te hebben: als dit een politicus van de meest favoriete partij van de respondent was heeft deze een stuk meer legitimiteit dan als het om een politicus van de minst favoriete partij ging, ongeacht het gedrag van deze politicus. Toch laten de resultaten ook zien dat een politicus van de minst favoriete partij door eerlijk gedrag een relatief hoge score voor legitimiteit kan verkrijgen.

Tot slot zien we enkele kleinere verschillen tussen de respondenten als het gaat om hun reacties op de scenario's. Zo zijn respondenten tot 35 jaar en ouder dan 65 jaar iets meer geneigd om politici van hun favoriete partij te zien als legitiem, ook bij nepotisme, oneerlijke verdeling van middelen, of het afpakken van het recht op protest. Hoger opgeleiden zijn iets meer geneigd om oneerlijke en onpartijdige politici als minder legitiem te zien, ongeacht of de politicus tot hun meest of minst favoriete partij behoort.

Verschillen tussen groepen

Het belang dat respondenten hechten aan diverse democratische instituten en regels verschilt weinig tussen respondenten van verschillende leeftijden, geslachten, opleidingsniveaus en inkomens. Respondenten uit Wanica scoren in vele gevallen iets lager dan de andere districten als het gaat om het belang van de verschillende democratische instituten en regels. Ook vinden iets meer vrouwen dan mannen het belangrijk dat rechters zich aan de regels houden en dat er vrije en eerlijke verkiezingen zijn. Verder vinden meer hoog opgeleiden het belangrijk dat journalisten vrij moeten zijn om kritiek te geven.

Als er wordt gekeken naar de meningen over de democratie, dan zien we dat personen in hogere inkomensgroepen vaker tevreden zijn met de manier waarop democratie in Suriname werkt. Zij zijn ook de groep die het iets minder vaak belangrijk vindt dat Suriname democratisch is. Ouderen hechten er het meeste waarde aan dat Suriname democratisch is. De bewoners van Paramaribo zijn iets vaker tevreden met de manier waarop democratie werkt dan de bewoners van de andere twee districten. Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe vaker respondenten ontevreden zijn met de manier waarop democratie werkt. Hoger opgeleiden vinden ook het vaakst dat politieke partijen op elkaar lijken. Vrouwen zijn minder tevreden met de manier waarop democratie werkt, en vinden vaker dan mannen dat politieke partijen op elkaar lijken.

Een meer positief beeld over politiek en politici in het algemeen loopt ook samen met meer vertrouwen in democratische instituten, zoals het parlement (DNA), rechters, en het openbaar ministerie. Hogere inkomens- en leeftijdsgroepen hebben minder vaak vertrouwen in democratische instituten.

We analyseerden ook de redenen die respondenten aangaven ter motivering van hun stemkeuze, aangezien een vrij grote groep hier de optie 'anders' had gekozen. Uit de verdere analyse bleek dat een aanzienlijk deel van respondenten hun stemkeus had gemaakt op basis van een persoonlijke voorkeur voor een politieke leider, vanwege tevredenheid over het beleid van een bepaalde regering, of om een andere partij de kans te geven. Ook gaven enkele respondenten eerlijk aan dat zij hun keus hebben gebaseerd op het persoonlijk voordeel dat ze hebben gehad, of zelfs dat zij totaal geen bewuste keus hebben gemaakt, maar gewoon iets hebben 'gevinkt'.

Hoe nu verder?

In dit rapport werd slechts een eerste overzicht gegeven van de voorlopige resultaten van het opinieonderzoek. We zullen deze resultaten nu als eerste verder gaan analyseren, en op basis van deze uitgebreidere analyse een eindrapport opstellen dat wij opnieuw met belangstellenden zullen delen. Vervolgens zullen wij ook in de andere landen – Nederland, Polen en de Verenigde Staten – een dergelijk opinieonderzoek uitvoeren. Ons uiteindelijke doel is om de resultaten van de onderzoeken in de vier verschillende landen met elkaar te vergelijken, zodat we kunnen zien hoe de bevolkingsgrootte en het aantal jaren ervaring met democratie van invloed zijn op het oordeel van mensen over politiek en democratie.